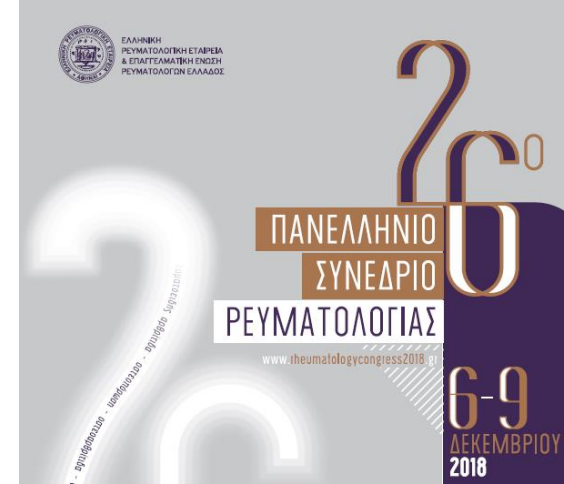

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
& ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΡΕ – ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ Ρευματοειδής αρθρίτιδα

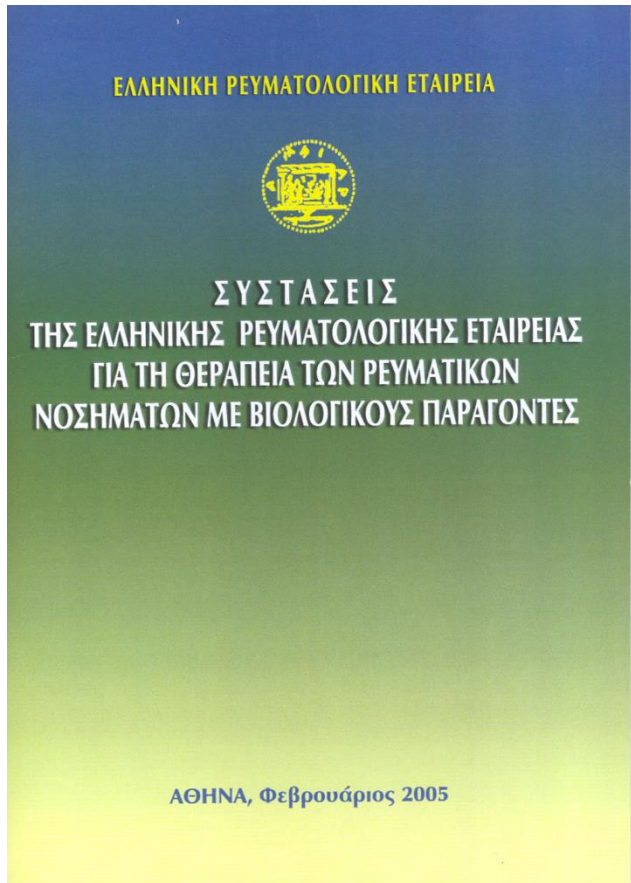
Δημήτριος Α. Βασιλόπουλος

Εκ Μέρους της Διαρκούς «Επιτροπής Παρακολούθησης και Επικαιροποίησης
των Διαγνωστικών και Θεραπευτικών Ρευματολογικών Πρωτοκόλλων»

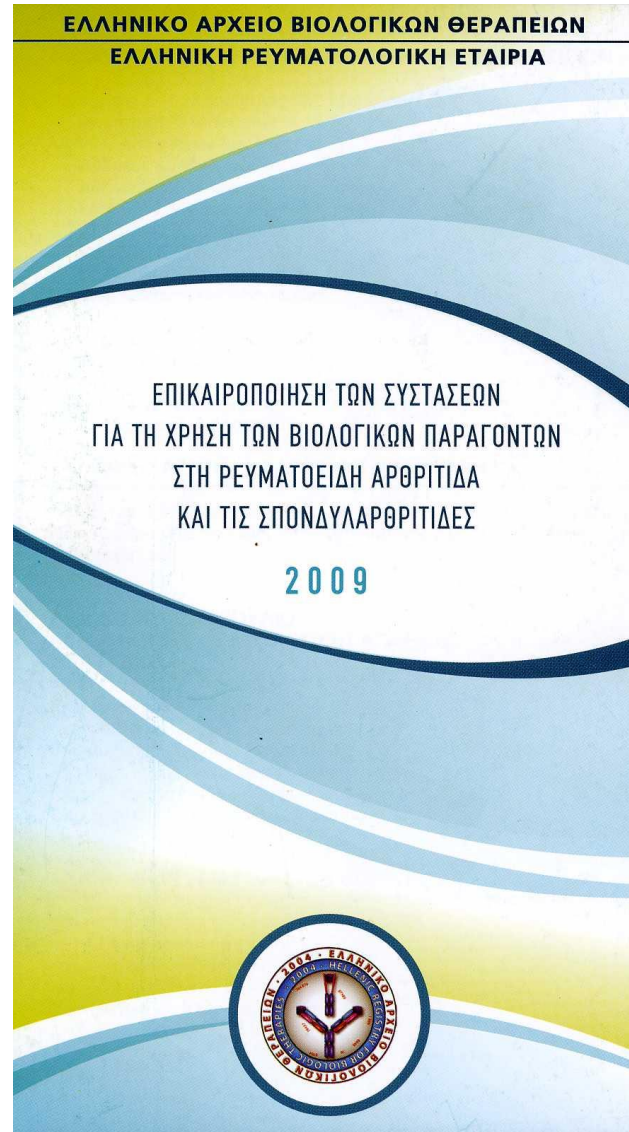

4^η Επικαιροποίηση Συστάσεων/Θεραπευτικών Πρωτοκόλλων (ΘΠ) – Συνεχίζοντας μια επιτυχημένη και καινοτόμο παράδοση...

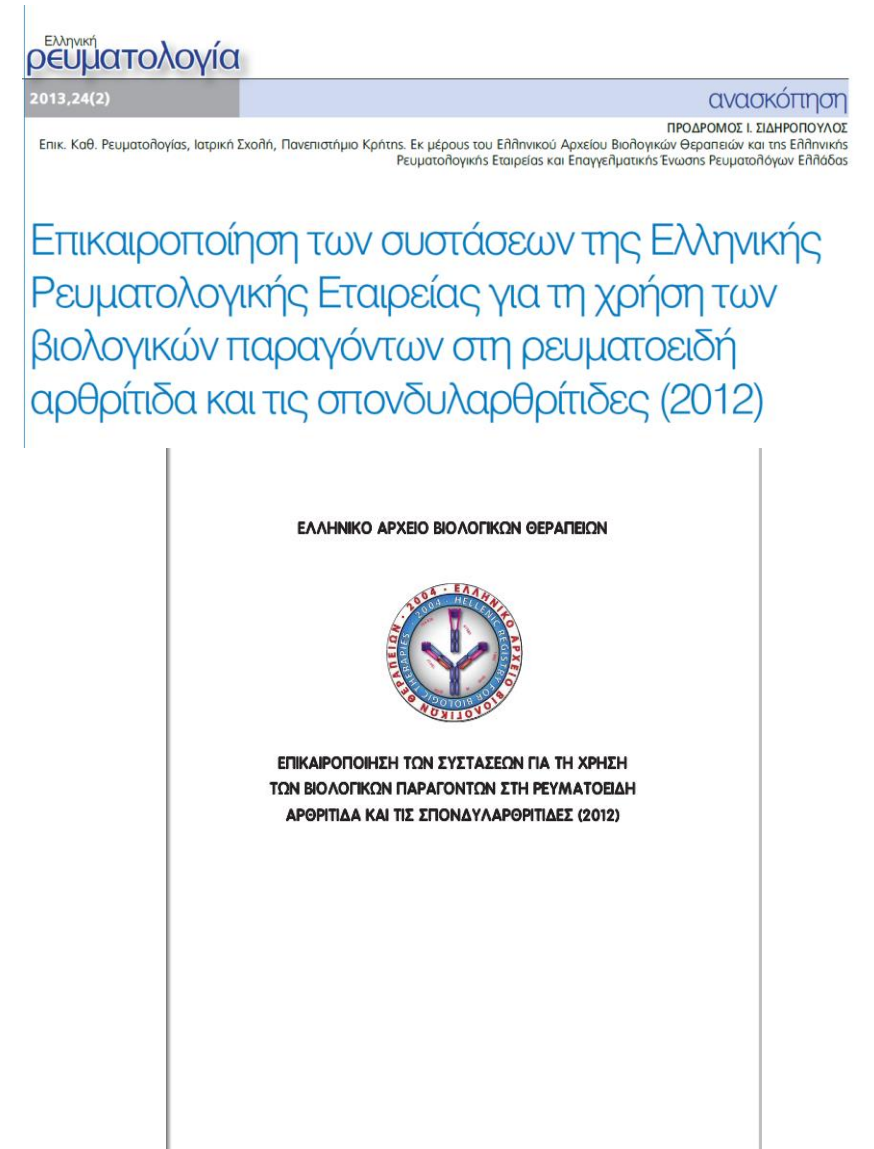
2004

2009

2012

ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΡΑ – ΑΞΣΠΑ - ΨΑ

Ανάθεση από ΔΣ ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ στην **Διαρκή «Επιτροπή Παρακολούθησης και Επικαιροποίησης των Διαγνωστικών και Θεραπευτικών Ρευματολογικών Πρωτοκόλλων»**
την επικαιροποίηση των Θεραπευτικών Πρωτοκόλλων για ΡΑ – ΨΑ – ΑΞΣΠΑ (02/2017)

- Ανασκόπηση Διεθνούς Βιβλιογραφίας (διεθνείς συστάσεις/οδηγίες, πρόσφατα άρθρα...)
- Συζήτηση με συναδέλφους με εμπειρία στην συγγραφή ΘΠ

- 1^ο κείμενο ΘΠ
- Έγκριση από ΔΣ ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ (12^ο ΔΣ 16/02/2018) - Ανάρτηση στο site της ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ (02/2018)

- Παρουσίαση των ΘΠ στην Αρμόδια Επιτροπή για την **«Παρακολούθηση της Φαρμακευτικής Δαπάνης, την Ολοκλήρωση των Διαγνωστικών/Θεραπευτικών Πρωτοκόλλων και τη Δημιουργία Μητρώων ασθενών»** του Υ. Υγείας (06/2018)
- Διαμόρφωση Τελικών Κειμένων/Ανάρτηση στο ειδικό site του Υπουργείου Υγείας και της ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ (06/2018)
- Αλλαγές με βάση σχόλια/παρατηρήσεις συναδέλφων Ρευματολόγων
- Ανάρτηση τελικών ΘΠ Συνταγογράφησης στο ειδικό site του Υπουργείου Υγείας και της ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ (09/2018)

ΘΠ ΣΥΝΤΑΓΟΓΡΑΦΗΣΗΣ (ΘΠΣ) ΡΑ – ΑΞΣΠΑ - ΨΑ

ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
& ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αρχική Forum Διαβούλευση Εθνικό Συμβούλιο Επικοινωνία Links Εγγραφή **Είσοδος**
Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜ. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΠΑΓΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ **ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ** ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ανακοινώσεις

Ενημέρωση - Ανακοινώσεις ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ

ΕΡΕ - ΕΠΕΡΕ EULAR / UEMS ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Διαγνωστικά και Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης Ρευματολογικών Νοσημάτων

Πέμπτη 27 Σεπ 2018

Διαγνωστικά και Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης Ρευματολογικών Νοσημάτων όπως έχουν αναρτηθεί στο site του Υπουργείου Υγείας

[Για το σχετικό Link παρακαλούμε πατήστε ΕΔΩ](#)

[Πλήρες άρθρο](#)

<http://www.ere.gr/828>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Υγείας

Λογότυπο | Επικοινωνία

Αναζήτηση

Αρχική Υπουργείο **Υγεία** Εφημερίδα της Υπηρεσίας Για τον Πολίτη eHealth - Ηλεκτρονική Υγεία

Δημόσια Υγεία

Ανάπτυξη Μονάδων Υγείας

Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας

Δράσεις για την Υγεία

Αντιμετώπιση εξαρτήσεων

Εθνικά Σχέδια Δράσης

Κωδικοποιήσεις-Διαδικασίες

Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης

Διαγνωστικά και Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης

Επιτροπή για την παρακολούθηση της φαρμακευτικής δαπάνης, την ολοκλήρωση των διαγνωστικών/θεραπευτικών πρωτοκόλλων και τη δημιουργία μητρώων ασθενών

Ψυχική Υγεία

Επόμενοι Φορείς

Χρήσιμοι Σύνδεσμοι

Αρχική > Υγεία > Δράσεις για την Υγεία > Κωδικοποιήσεις-Διαδικασίες > Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης > Διαγνωστικά και Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης

Διαγνωστικά και Θεραπευτικά Πρωτόκολλα Συνταγογράφησης Ρευματολογικών Νοσημάτων

Αρχεία

[Αξονική Σπονδυλαρθρίτιδα.pdf](#)
Μέγεθος: 443.8 KB

[Ρευματοειδής Αρθρίτιδα.pdf](#)
Μέγεθος: 500.5 KB

[Ψωριασική Αρθρίτιδα.pdf](#)
Μέγεθος: 515 KB

[← επιστροφή](#)

<http://www.moh.gov.gr/articles/health/domes-kai-draseis-gia-thn-ygeia/kwdikopoihseis/therapeytika-prwtokolla-syntagografshs/diagnwtika-kai-therapeytika-prwtokolla-syntagografshs/5627-diagnwtika-kai-therapeytika-prwtokolla-syntagografshs-reumatologikwn-noshmatwn>

ΘΠΣ ΡΑ – ΑΞΣΠΑ - ΨΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

1

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ
ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ, ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ/ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ ΚΑΙ
ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ**

ΡΕΥΜΑΤΟΕΙΔΗΣ ΑΡΘΡΙΤΙΔΑ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2018

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

1

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ
ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ, ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ/ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ ΚΑΙ
ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ**

ΑΞΟΝΙΚΗ ΣΠΟΝΔΥΛΑΡΘΡΙΤΙΔΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2018

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

1

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ
ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ, ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ/ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΩΝ ΚΑΙ
ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΗΤΡΩΩΝ ΑΣΘΕΝΩΝ

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ**

ΨΩΡΙΑΣΙΚΗ ΑΡΘΡΙΤΙΔΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΘΠ ΡΑ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

2012 - ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΕΡΕ

Επικαιροποίηση των συστάσεων της Ελληνικής Ρευματολογικής Εταιρείας για τη χρήση των βιολογικών παραγόντων στη ρευματοειδή αρθρίτιδα και τις σπονδυλαρθρίτιδες (2012)

2016 – ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ EULAR

EULAR recommendations for the management of rheumatoid arthritis with synthetic and biological disease-modifying antirheumatic drugs: 2016 update

Josef S Smolen,^{1,2} Robert Landewé,^{3,4} Johannes Bijlsma,⁵ Gerd Burmester,⁶ Katerina Chatzidionysiou,⁷ Maxime Dougados,⁸ Jackie Nam,⁹ Sofia Ramiro,¹⁰ Marieke Voshaar,¹¹ Ronald van Vollenhoven,^{3,4} Daniel Aletaha,¹ Martin Aringer,¹² Maarten Boers,¹³ Chris D Buckley,¹⁴ Frank Buttgerit,⁶ Vivian Bykerk,^{15,16} Mario Cardiel,¹⁷ Bernard Combe,¹⁸ Maurizio Cutolo,¹⁹ Yvonne van Eijk-Hustings,²⁰ Paul Emery,¹⁰ Axel Finckh,²¹ Cem Gabay,²¹ Juan Gomez-Reino,²² Laure Gossec,²³ Jacques-Eric Gottenberg,²⁴ Johanna M W Hazes,²⁵ Tom Huizinga,¹¹ Meghna Jani,²⁶ Dmitry Karateev,²⁷ Marios Kouloumas,^{28,29} Tore Kvien,³⁰ Zhanguo Li,³¹ Xavier Mariette,³² Iain McInnes,³³ Eduardo Mysler,³⁴ Peter Nash,³⁵ Karel Pavelka,³⁶ Gyula Poór,³⁷ Christophe Riches,³⁸ Piet van Riel,³⁹ Andrea Rubbert-Roth,⁴⁰ Kenneth Saag,⁴¹ Jose da Silva,⁴² Tanja Stamm,⁴³ Tsutomu Takeuchi,⁴⁴ René Westhovens,^{45,46} Maarten de Wit,⁴⁷ Désirée van der Heijde¹⁰

2015 – ΟΔΗΓΙΕΣ ACR

Arthritis & Rheumatology

SPECIAL ARTICLE

2015 American College of Rheumatology Guideline for the Treatment of Rheumatoid Arthritis

Jasvinder A. Singh,¹ Kenneth G. Saag,¹ S. Louis Bridges Jr.,¹ Elie A. Akl,² Raveendhara R. Bannuru,³ Matthew C. Sullivan,³ Elizaveta Vaysbrot,³ Christine McNaughton,³ Mikala Osani,³ Robert H. Shmerling,⁴ Jeffrey R. Curtis,¹ Daniel E. Furst,⁵ Deborah Parks,⁶ Arthur Kavanaugh,⁷ James O'Dell,⁸ Charles King,⁹ Amye Leong,¹⁰ Eric L. Matteson,¹¹ John T. Schousboe,¹² Barbara Drevlow,¹³ Seth Ginsberg,¹³ James Grober,¹³ E. William St.Clair,¹⁵ Elizabeth Tindall,¹⁶ Amy S. Miller,¹⁷ and Timothy McAlindon³

2014 – UPDATE T2T EULAR

Extended Report: Treating rheumatoid arthritis to target: 2014 update of the recommendations of an international task force

Josef S Smolen,^{1,2} Ferdinand C Breedveld,³ Gerd R Burmester,⁴ Vivian Bykerk,⁵ Maxime Dougados,⁶ Paul Emery,^{7,8} Tore K Kvien,⁹ M Victoria Navarro-Compán,⁹ Susan Oliver,¹⁰ Monika Schoels,² Marieke Scholte-Voshaar,¹¹ Tanja Stamm,¹¹ Michaela Stoffer,¹ Tsutomu Takeuchi,¹² Daniel Aletaha,¹ Jose Luis Andreu,¹³ Martin Aringer,¹⁴ Martin Bergman,¹⁵ Neil Betteridge,¹¹ Hans Bijlsma,¹⁶ Harald Burkhardt,¹⁷ Mario Cardiel,¹⁸ Bernard Combe,¹⁹ Patrick Durez,²⁰ Joao Eurico Fonseca,^{21,22} Alan Gibofsky,²³ Juan J Gomez-Reino,²⁴ Winfried Graninger,²⁵ Pekka Hannonen,²⁶ Boulos Haraoui,²⁷ Marios Kouloumas,¹¹ Robert Landewé,²⁸ Emilio Martin-Mola,²⁹ Peter Nash,³⁰ Mikkel Ostergaard,³¹ Andrew Östör,³² Pam Richards,¹¹ Tuulikki Sokka-Isler,³³ Carter Thorne,³⁴ Athanasios G Tzioufas,³⁵ Ronald van Vollenhoven,³⁶ Martinus de Wit,¹¹ Désirée van der Heijde^{3,8}

2016 - ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ EULAR ΓΙΑ ΠΡΩΙΜΗ ΑΡΘΡΙΤΙΔΑ

2016 update of the EULAR recommendations for the management of early arthritis

Bernard Combe,¹ Robert Landewé,² Claire I Daien,¹ Charlotte Hua,¹ Daniel Aletaha,³ Jose Maria Alvaro-Gracia,⁴ Margôt Bakkers,⁵ Nina Brodin,^{6,7} Gerd R Burmester,⁸ Catalin Codreanu,⁹ Richard Conway,¹⁰ Maxime Dougados,¹¹ Paul Emery,¹² Gianfranco Ferraccioli,¹³ Joao Fonseca,^{14,15} Karim Raza,^{16,17} Lucia Silva-Fernández,¹⁸ Josef S Smolen,³ Diana Skingle,⁵ Zoltan Szekanez,¹⁹ Tore K Kvien,²⁰ Annette van der Helm-van Mil,^{21,22} Ronald van Vollenhoven²³

2017 – ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ EULAR ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΟΜΟΕΙΔΗ

Consensus-based recommendations for the use of biosimilars to treat rheumatological diseases

Jonathan Kay,¹ Monika M Schoels,² Thomas Dörner,³ Paul Emery,⁴ Tore K Kvien,⁵ Josef S Smolen,^{2,6} Ferdinand C Breedveld,⁷ on behalf of the Task Force on the Use of Biosimilars to Treat Rheumatological Diseases

2018 – ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΕ ΓΙΑ ΤΑ ΒΙΟΟΜΟΕΙΔΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ & ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΡΕΥΜΑΤΟΛΟΓΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Ρ.Ε.-ΕΠΕ.Ρ.Ε.)

Έτος ίδρύσεως 1960

Αθήνα, 02/07/2018 Α.Π.: 720

Θέσεις της ΕΡΕ ΕΠΕΡΕ για τα βιοομοειδή 2018 (Επικαιροποίηση των θέσεων 2015)

Συντακτική Επιτροπή: Κ. Μπoκή Δ. Μπούμπας Δ. Πατρικός

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

1. Η θεραπεία της νόσου γίνεται πάντα από τον **ρευματολόγο** σε συνεργασία και με τη σύμφωνη γνώμη του καλά ενημερωμένου **ασθενούς**.
2. Η έναρξη της θεραπείας πρέπει να γίνεται **άμεσα με τη διάγνωση της νόσου** για την καλύτερη αποτελεσματικότητα της αρχικής θεραπευτικής αγωγής και τη πρόληψη μόνιμων βλαβών.
3. Η εκτίμηση της ενεργότητας της νόσου και της αποτελεσματικότητας της θεραπείας γίνεται με καθιερωμένους **δείκτες ενεργότητας της νόσου** όπως ο DAS (Disease Activity Score) 28 - TKE, (Παράρτημα, Πίνακας 1).
4. Στόχοι της θεραπευτικής αγωγής είναι η **ύφεση (DAS28-TKE < 2.6)** ή, αν αυτό δεν είναι εφικτό, η **χαμηλή ενεργότητα (DAS28-TKE < 3.2)** της νόσου.
5. Για την επίτευξη των παραπάνω θεραπευτικών στόχων, απαιτείται η συχνή παρακολούθηση των ασθενών, κάθε **1-3 μήνες** (ασθενείς με μέτρια/υψηλή ενεργότητα νόσου) ή **3-6 μήνες** (ασθενείς με χαμηλή ενεργότητα/ύφεση της νόσου).
6. Η αποτελεσματικότητα της θεραπευτικής αγωγής εκτιμάται **3-6 μήνες** μετά την έναρξη ή την τροποποίηση της.
7. **Κριτήριο αλλαγής ή διακοπής της θεραπείας** αποτελεί η αδυναμία επίτευξης χαμηλής ενεργότητας νόσου με παραμονή **DAS28-TKE > 3.2**.
8. Οι θεραπευτικές αποφάσεις λαμβάνονται πάντα με βάση την **ενεργότητα της νόσου**, τις **προτιμήσεις του ασθενούς**, την **παρουσία ή όχι μόνιμων αρθρικών βλαβών**, τη **συνύπαρξη άλλων παθήσεων** (συννοσηρότητες) και την **εμφάνιση ανεπιθύμητων ενεργειών** από τη χορηγούμενη αγωγή.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Η δόση της **μεθοτρεξάτης** πρέπει να αυξάνεται σταδιακά έως τα 20-25 mg/εβδομάδα για την επίτευξη του θεραπευτικού στόχου. Σε δόσεις μεγαλύτερες των 15 mg, προτιμάται η υποδόρια χορήγηση του φαρμάκου.
2. Σε ασθενείς με αντένδειξη, δυσανεξία ή τοξικότητα στα csDMARDs, ενδείκνυται η χορήγηση ως μονοθεραπεία των βιολογικών παραγόντων (anti-TNFs: Adalimumab, Certolizumab pegol, Etanercept, anti-IL6: Sarilumab, Tocilizumab) ή των αντίστοιχων εγκεκριμένων βιοομοειδών και των αναστολέων JAK (Baricitinib, Tofacitinib). Περισσότερα δεδομένα αποτελεσματικότητας υπάρχουν για τους αναστολείς IL-6 και JAK.
3. Μεταξύ των bDMARDs, το Anakinra φαίνεται να υστερεί σε αποτελεσματικότητα σε σύγκριση με τα υπόλοιπα bDMARDs (anti-TNFs και μη-anti-TNFs).
4. Σε αποτυχία του πρωτότυπου bDMARD δεν συνιστάται η αλλαγή στο αντίστοιχο βιοομοειδές (και αντιστρόφως).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

5. Σε ασθενείς με **παρατεταμένη πλήρη ύφεση** της νόσου (σύμφωνα με τους ορισμούς του ACR/EULAR, πίνακας 4) υπό αγωγή με:

A. Μονοθεραπεία με csDMARDs

Μπορεί να επιχειρηθεί:

- σταδιακή μείωση της δόσης του csDMARD και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις διακοπή τους.

B. Συνδυασμό csDMARD και bDMARD

Μπορεί να επιχειρηθεί:

- σταδιακή μείωση της δόσης ή αύξησης του μεσοδιαστήματος χορήγησης του bDMARD ή
- σταδιακή μείωση της δόσης του csDMARD

Γ. Μονοθεραπεία με bDMARDs

Μπορεί να επιχειρηθεί:

- σταδιακή μείωση της δόσης ή αύξησης του μεσοδιαστήματος χορήγησης του bDMARD

6. Τα μέχρι τώρα δεδομένα **δεν υποστηρίζουν τη διακοπή των bDMARDs** στις παραπάνω κατηγορίες ασθενών.

ΠΛΗΡΗΣ ΥΦΕΣΗ

Κανόνας των "1"

Πίνακας 4: Ορισμός πλήρους ύφεσης κατά ACR/EULAR

Ορισμός 1

1. Αριθμός ευαίσθητων αρθρώσεων ≤ 1 (0-28) και
2. Αριθμός διογκωμένων αρθρώσεων ≤ 1 (0-28) και
3. C-αντιδρώσα πρωτεΐνη (CRP) ≤ 1 mg/dL και
4. Συνολική γνώμη του ασθενούς ≤ 1 (κλίμακα 0-10 cm)

ή

Δείκτης Ενεργότητας SDAI ≤ 3.3

SDAI (Simplified Disease Activity Index) = Αριθμός ευαίσθητων αρθρώσεων (0-28) + αριθμός διογκωμένων αρθρώσεων (0-28) + CRP (mg/dL) + συνολική γνώμη ασθενούς (κλίμακα 0-10 cm) + συνολική γνώμη ιατρού (κλίμακα 0-10 cm)

Ορισμός 2

1. Αριθμός ευαίσθητων αρθρώσεων ≤ 1 (0-28) και
2. Αριθμός διογκωμένων αρθρώσεων ≤ 1 (0-28) και
3. Συνολική γνώμη του ασθενούς ≤ 1 (κλίμακα 0-10 cm)

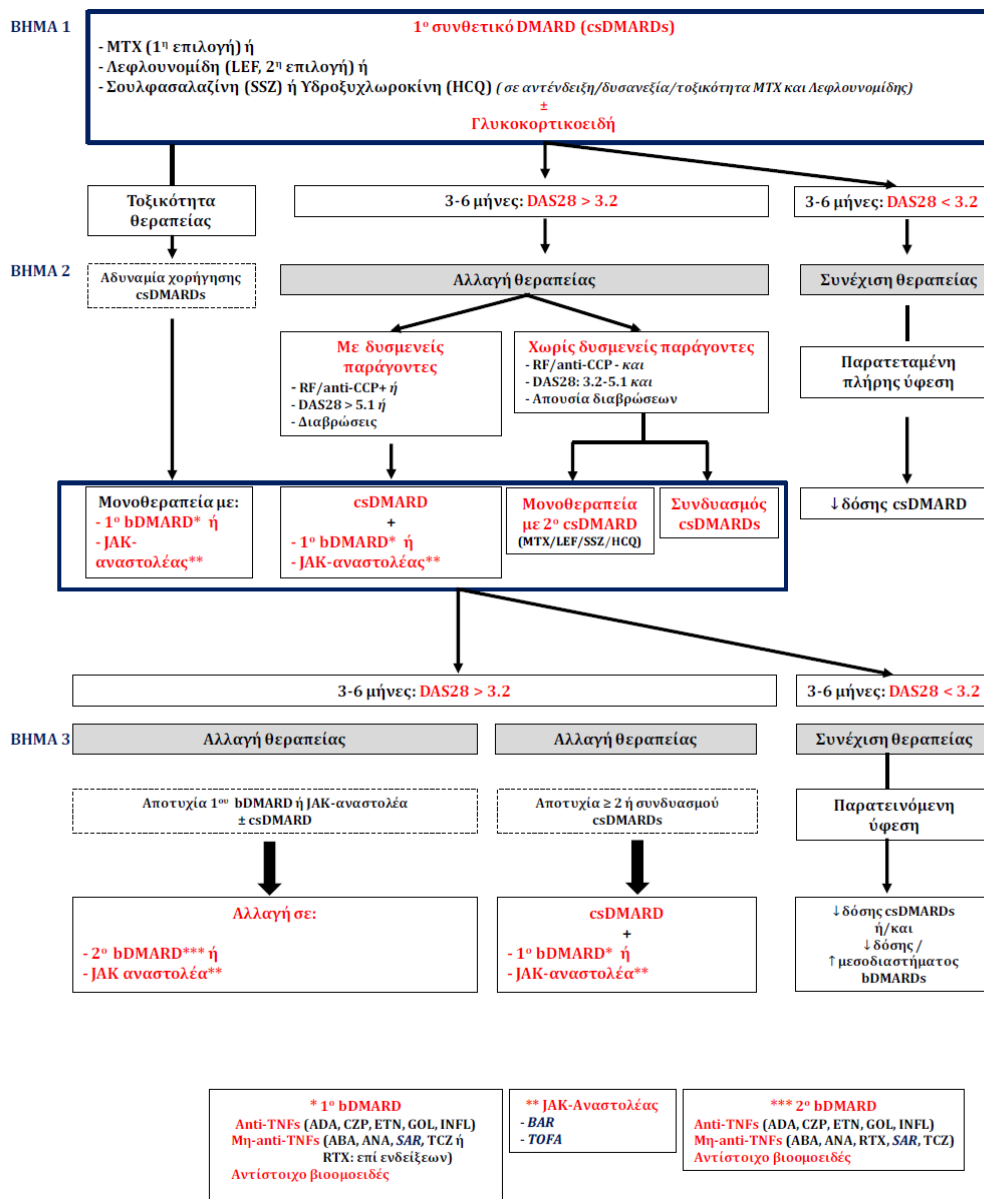
ή

Δείκτης Ενεργότητας CDAI ≤ 2.8

CDAI (Clinical Disease Activity Index) = Αριθμός ευαίσθητων αρθρώσεων (0-28) + αριθμός διογκωμένων αρθρώσεων (0-28) + συνολική γνώμη ασθενούς (κλίμακα 0-10 cm) + συνολική γνώμη ιατρού (κλίμακα 0-10 cm)

ΘΠ ΡΑ 2018

1^ο ΒΗΜΑ

ΒΗΜΑ 1

1^ο συνθετικό DMARD (csDMARDs)

- MTX (1^η επιλογή) ή
- Λεφλουνομίδη (LEF, 2^η επιλογή) ή
- Σουλφασαλαζίνη (SSZ) ή Υδροξυχλωροκίνη (HCQ) *(σε αντένδειξη/δυσανεξία/τοξικότητα MTX και Λεφλουνομίδης)*

±

Γλυκοκορτικοειδή

1. Η δόση της **μεθοτρεξάτης** πρέπει να αυξάνεται σταδιακά έως τα 20-25 mg/εβδομάδα για την επίτευξη του θεραπευτικού στόχου. Σε δόσεις μεγαλύτερες των 15 mg, προτιμάται η υποδόρια χορήγηση του φαρμάκου.

2^ο ΒΗΜΑ

ΒΗΜΑ 1

1^ο συνθετικό DMARD (csDMARDs)

- MTX (1^η επιλογή) ή
- Λεφλουνομίδη (LEF, 2^η επιλογή) ή
- Σουλφασαλαζίνη (SSZ) ή Υδροξυχλωροκίνη (HCQ) (σε αντένδειξη/δυσανεξία/τοξικότητα MTX και Λεφλουνομίδης)

±

Γλυκοκορτικοειδή

Τοξικότητα
θεραπείας

3-6 μήνες: DAS28 > 3.2

3-6 μήνες: DAS28 < 3.2

ΒΗΜΑ 2

Αδυναμία χορήγησης
csDMARDs

Αλλαγή θεραπείας

Συνέχιση θεραπείας

Με δυσμενείς
παράγοντες

Χωρίς δυσμενείς παράγοντες

- RF/anti-CCP+ ή
- DAS28 > 5.1 ή
- Διαβρώσεις

- RF/anti-CCP - και
- DAS28: 3.2-5.1 και
- Απουσία διαβρώσεων

Παρατεταμένη
πλήρης ύφεση

Μονοθεραπεία με:
- 1^ο bDMARD* ή
- JAK-
αναστολέας**

csDMARD
+
- 1^ο bDMARD* ή
- JAK-αναστολέας**

Μονοθεραπεία
με 2^ο csDMARD
(MTX/LEF/SSZ/HCQ)

Συνδυασμός
csDMARDs

↓ δόσης csDMARD

* 1^ο bDMARD

- Anti-TNFs (ADA, CZP, ETN, GOL, INFL)
- Μη-anti-TNFs (ABA, ANA, SAR, TCZ ή RTX: επί ενδείξεων)
- Αντίστοιχο βιομοιείδες

Rituximab: Μόνο σε ασθενείς με ιστορικό:

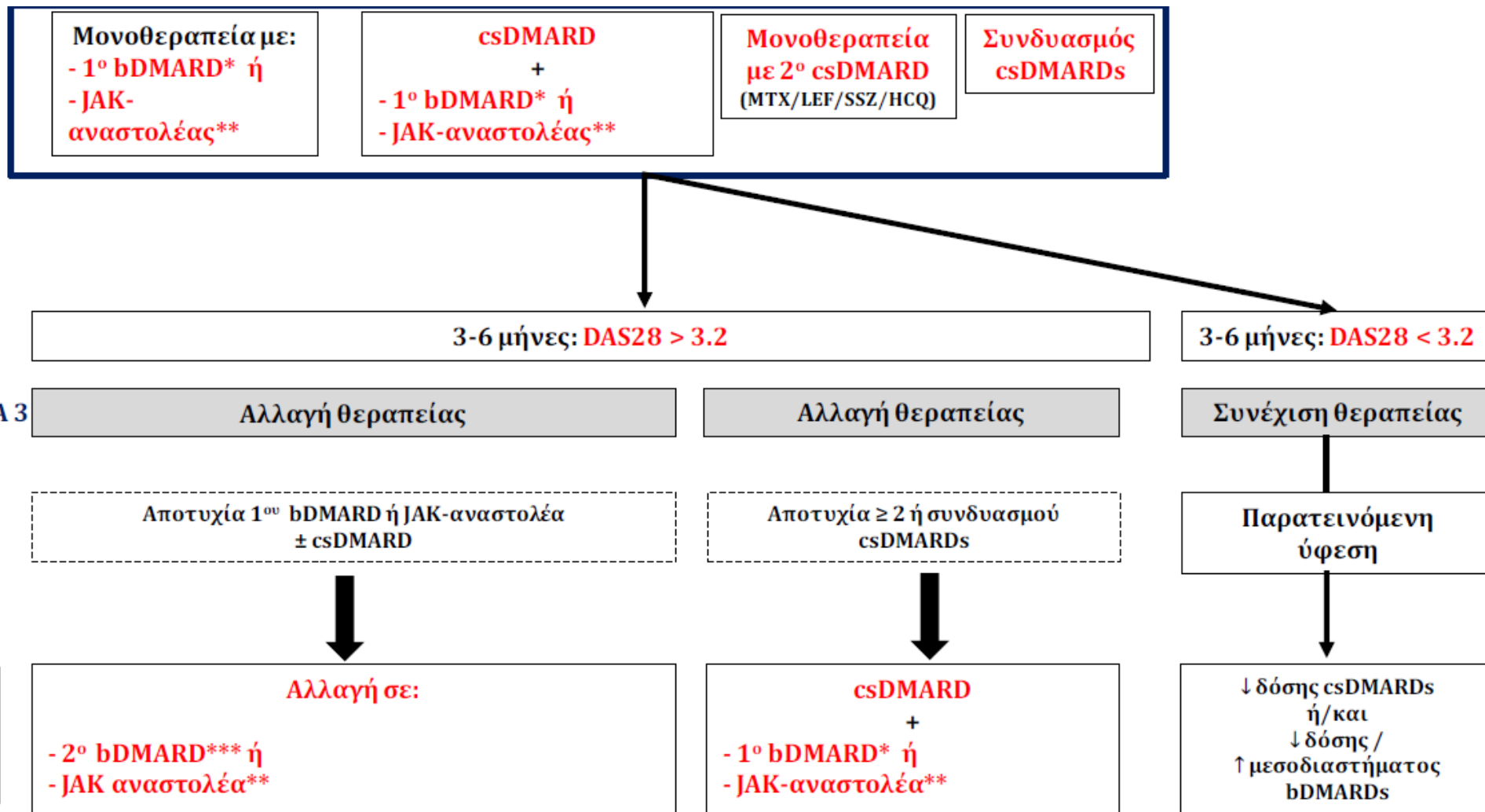
- Λεμφοϋπερπλαστικής νόσου ή
- Απομυελινωτικής νόσου ή
- Νεοπλασίας συμπαγούς οργάνου

** JAK-Αναστολέας

- BAR
- TOFA

3^ο ΒΗΜΑ

ΤΙ ΑΛΛΑΖΕΙ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- Δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ **πρώιμης-εγκατεστημένης ΡΑ**
- Κριτήρια έναρξης/αλλαγής θεραπείας: **DAS28-TKE > 3.2**
  - έναρξης bDMARDs: **DAS28-TKE > 5.1** ή
DAS28-TKE: 3.2-5.1 και RF/anti-CCP+ ή ακτινολογικές διαβρώσεις
- Προσθήκη:
  - **Βιο-ομοειδών** Ισότιμα με τα πρωτότυπα bDMARDs
  - **Αναστολέων JAK:** Tofacitinib
Baricitinib (έγκριση EMA/αναμονή για Ελλάδα)
  - **Αναστολέα IL6** *Sarilumab (έγκριση EMA/αναμονή για Ελλάδα)*
- Προτείνεται μείωση δόσης/αύξηση μεσοδιαστήματος bDMARDs σε ασθενείς σε **πλήρη ύφεση** (όχι διακοπή)

ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

- **Ειδικό φυλλάδιο** με τις Συστάσεις (ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ)
- Αποστολή για **κρίση/δημοσίευση στο MJR** με τη μορφή πλήρους άρθρου (Αγγλικά)
- Παρουσιάσεις σε συνέδρια **ειδικοτήτων που συνταγογραφούν βιολογικούς** (Γαστρεντερολογικά /Δερματολογικά) καθώς και σε ειδικότητες Παθολογίας/Γενικής Ιατρικής κλπ.
- **Ενημέρωση** Ενώσεων Ασθενών, Φαρμακευτικών Εταιρειών, Παραγόντων Υγείας κλπ.
- **Επικαιροποίηση ΘΠ ανά 1-2 έτη** με βάση τις νέες εγκρίσεις φαρμάκων, σχετικές δημοσιεύσεις Διεθνών Επιστημονικών Εταιρειών κλπ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

- **ΔΣ ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ** (2004-σήμερα)
- Μέλη της Διαρκούς **«Επιτροπής Παρακολούθησης και Επικαιροποίησης των Διαγνωστικών και Θεραπευτικών Ρευματολογικών Πρωτοκόλλων»** της ΕΡΕ-ΕΠΕΡΕ
  - Ασλανίδης Σπύρος (Δ/ντης ΕΣΥ)
  - Νίκας Σπύρος (Ελεύθερος Επαγγελματίας)
  - Πατρικός Δήμος (Δ/ντης Κλινικής, Ιδ. Νοσοκομείου)
  - Σφηκάκης Πέτρος (Καθηγητής)
- **Αρχείο Βιολογικών Θεραπειών** (κ.κ. Σιδηρόπουλος, Μπούμπας)
- Όλους τους **συνάδελφους ρευματολόγους** για σχόλια/προτάσεις τους
- Επιτροπή για την **«Παρακολούθηση της Φαρμακευτικής Δαπάνης, την Ολοκλήρωση των Διαγνωστικών/Θεραπευτικών Πρωτοκόλλων και τη Δημιουργία Μητρώων ασθενών»** του Υπ. Υγείας (Πρόεδρος: ΓΓ. Υπ. Υγείας, κ. Γ. Γιαννόπουλος)
- Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην κ. **Μήτρου** και στον κ. **Θηραίο** καθώς και στο προσωπικό του **ΗΔΙΚΑ** για την άριστη συνεργασία